

Lelies, bestrijdingsmiddelen en omwonenden

Symposium platform weeffouten
15 oktober 2024

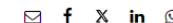
Marijn Kingma, Höcker Advocaten

NOS Nieuws • Woensdag 8 mei 2024, 15:24

Opnieuw verbod op lelieteelt, nu bij Limburgs dorp

VVD en CDA stellen Kamervragen over spuitverbod in lelies

NIEUWS BOLLENTEELT HAIJO DODDE 15 JUN 2023 OM 13:56UUR

Kamerleden Eline Vedder (CDA) en Thom van Campen (VVD) willen van LNV-minister Adema weten wat het spuitverbod voor een Drents lelieperceel betekent voor de status en het functioneren van het Ctgb.

NOS Nieuws • Woensdag 14 juni 2023, 14:56

Onrust bij lelietelers na verbod op gebruik bestrijdingsmiddelen in Drenthe

Maandag 10 juli 2023, 11:49

Gerechtshof veegt spuitverbod lelieteler Boterveen deels van tafel

Rechter beperkt middeleninzet in lelieteelt bij Brabantse teler

NIEUWS BOLLENTEELT JOHN LAMERS 20 JUL 2024 OM 13:29UUR

NOS Nieuws • Woensdag 27 maart 2024, 09:03

Kweker mag geen lelies telen naast Drentse basisschool

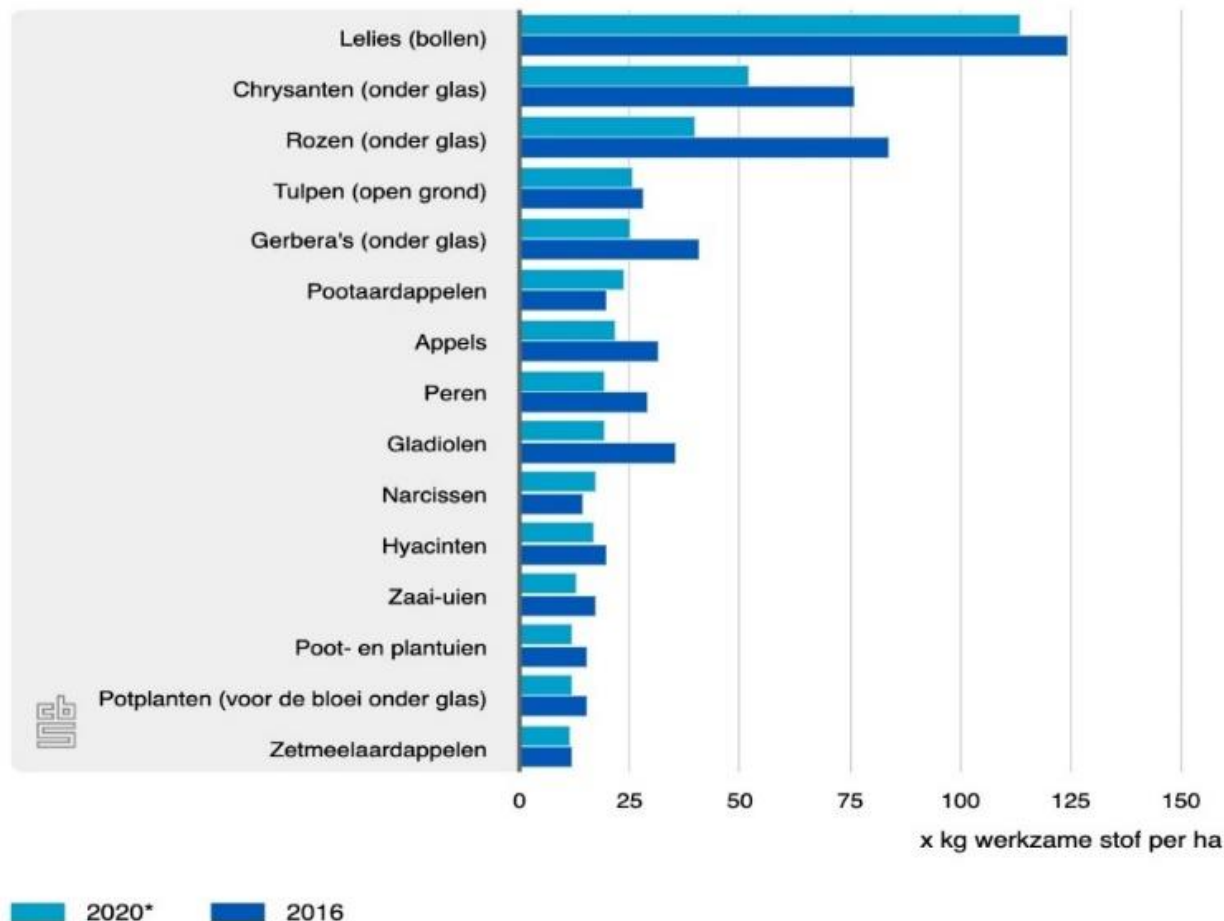
Lelietelt

De rechter in Roermond is glashelder: gif voor de lelieteelt is verboden

Wat is het probleem met de lelieteelt?

- Gemiddeld 113.7 kg werkzame stof per hectare
- Ter vergelijking:
  - Consumptie aardappelen: 7,8 kg/ha ;
  - Wortels 3,5 kg/ha
  - Tarwe 1,4 kg/ha
  - Maïs 0,8 kg/ha

Hoogste gebruik gewasbeschermingsmiddelen per hectare¹⁾

*voorlopige cijfers
1) bij gebruik van tenminste één gewasbeschermingsmiddel

Maar die middelen zijn toch toegelaten door het Ctgb en dus veilig?

Dat eerste klopt:

- Bestrijdingsmiddelen mogen enkel gebruikt als toegelaten door het Ctgb;
- Werkzame stof wordt goedgekeurd door Europese Commissie (op advies van EFSA);
- Middel zelf wordt toegelaten door Ctgb;
- Goedkeuring op basis van verplichte onderzoeken;
- Informatie die door producent is aangeleverd.

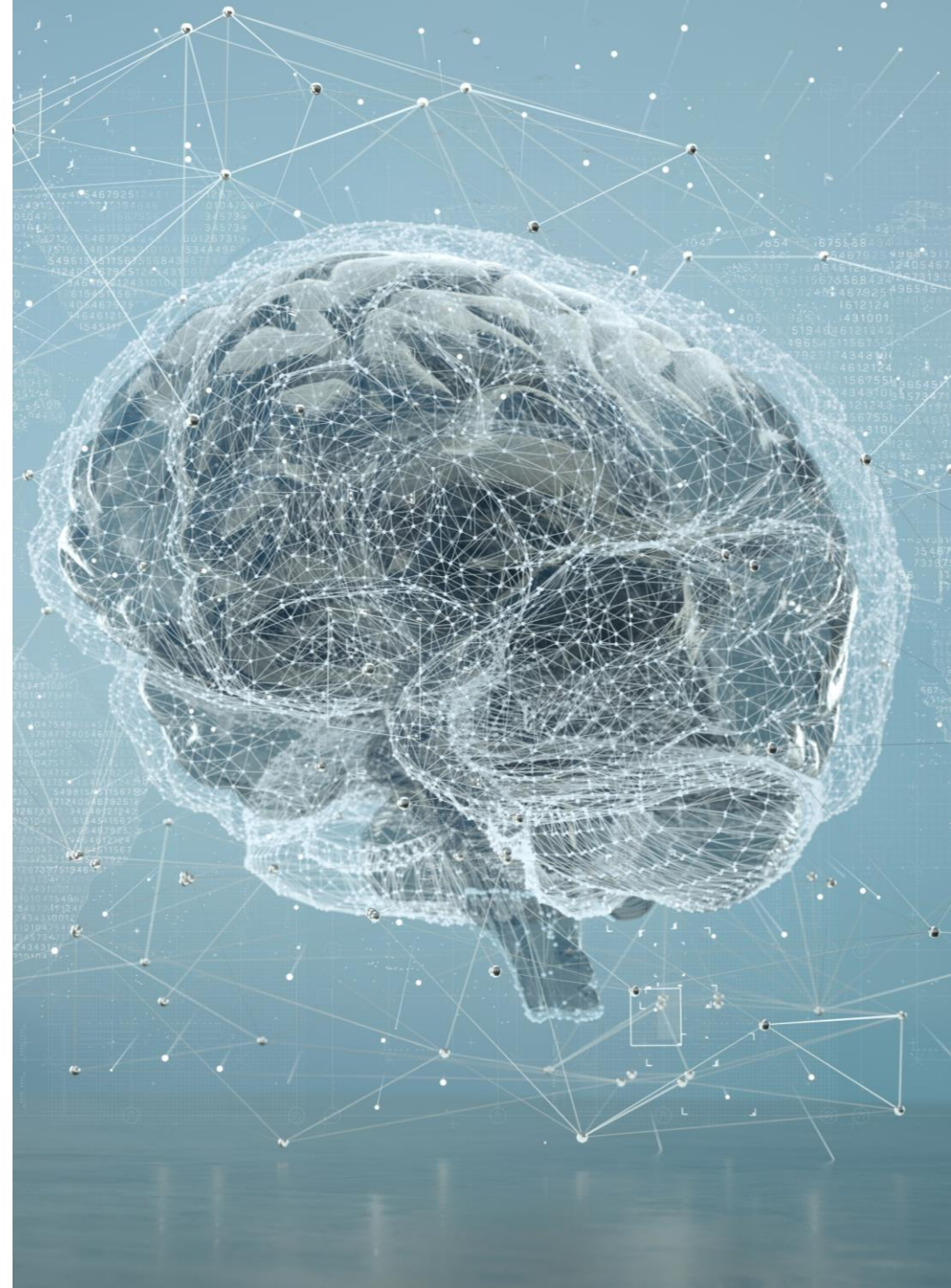
ctgb

En dus veilig?

Dat weten we niet.

- Géén verplichte onderzoeken naar neurodegeneratieve ziekten zoals Parkinson, ALS en Alzheimer.
- Ook geen onderzoeken naar neuro-ontwikkelingseffecten bij geboren en jonge kinderen.
- Geen onderzoeken naar combinaties van werkzame stoffen.
- RIVM en Gezondheidsraad zijn kritisch en roepen op tot verbetering.
- Ctgb erkent zelf ook hiaten.

We weten dus niet of het veilig is...

Gezondheidsraad in Vervolgadvies gewasbescherming en omwonenden (2020):
“Een erkend probleem in de procedure is dat de risico’s voor ongeboren en jonge kinderen er onvoldoende door worden afgedekt. Hetzelfde geldt voor neurologische aandoeningen die op latere leeftijd optreden, zoals de ziekte van Parkinson. Het is binnen de huidige procedures ook niet goed mogelijk om de risico’s van blootstelling aan een stof vanuit verschillende bronnen of blootstelling aan verschillende stoffen tegelijk mee te nemen.”

Ctgb in advies over glyfosaat aan minister (2023):
“Het Ctgb merkt daarbij op dat specifieke studieprotocollen om te kunnen bepalen of chemische stoffen neurodegeneratieve aandoeningen kunnen veroorzaken nog niet beschikbaar zijn. Dit geldt voor alle chemische stoffen, niet voor glyfosaat in het bijzonder. Het Ctgb vindt het belangrijk dat deze protocollen worden ontwikkeld en steunt de inzet van het ministerie van LNV en het RIVM op dit vlak.”

We weten niet alles

- Drainage en depositie via lucht
- Neurodegeneratieve ziekten in relatie tot het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen
- Cumulatieve effecten in milieu (wel deels voor de consument)

ctgb

.. en er zijn zelfs duidelijke aanwijzingen dat het níet veilig is.

RIVM:

"Epidemiologische studies tonen een plausibel verband aan tussen de blootstelling aan chemische stoffen, zoals gewasbeschermingsmiddelen, metalen en oplosmiddelen, en neurodegeneratieve ziekten zoals de ziekte van Parkinson, de ziekte van Alzheimer en Amyotrofe lateraal sclerose (ALS).

Gezondheidsraad:

"Proefdieronderzoek en onderzoek naar werkingsmechanismen laten zien dat verbanden tussen blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen en de ziekte van Parkinson en ontwikkelingsstoornissen bij kinderen plausibel zijn".

Ctgb in brief aan EFSA (2021):

"We would like to express our concerns with regard to a possible relation between the use of specific pesticides and the development of Parkinson's disease"

Advies GGD

Voorkom dat je in aanraking komt met de spuitnevel

Is de boer bezig met bespuiten of heeft hij dat net gedaan? Sluit dan je ramen en blijf binnen. Houd ook je huisdieren binnen. Hang de was niet buiten te drogen als er wordt gespoten.

Doe je schoenen uit als je van buiten naar binnen loopt

Doe je schoenen uit voordat je binnenkomt. Zo voorkom je dat je bestrijdingsmiddelen mee naar binnen neemt.

Omwonenden van lelievelden

- Binnen 0 - 250 meter van percelen waarop lelies worden geteeld;
- Hebben opgroeiende kinderen;
- Verenigd in bewonersgroepen (“Aardige Buren”)
- “Wij willen dit risico niet meer voor onszelf en onze kinderen”
- Leliezaken in Dwingeloo, Diever, Sevenum, Noordwolde, St Michielsgestel, Uden

Grondslag van de leliezaken

Europeesrechtelijke voorzorgsbeginsel
(artikel 191 van het verdrag betreffende de werking van de Europese Unie en artikel 1 lid 4 Verordening Gewasbeschermingsmiddelen).

Kern: lidstaten kunnen maatregelen treffen
“wanneer er wetenschappelijk gezien onzekerheid bestaat over de risico’s voor de gezondheid van mensen en dieren of voor het milieu van de op hun grondgebied toe te laten gewasbeschermingsmiddelen”.

Grondslag van de leliezaken

- De (kort geding) rechter kan het voorzorgsbeginsel direct toepassen in deze zaak;
- Gezien de hiaten in de toelatingsprocedure en het feit dat gezondheidsschade aannemelijk (maar niet 100% zeker) is, moet het voorzorgsbeginsel ook worden toegepast;
- Gaat om teelt in woonwijk, waar kinderen wonen;
- Lelies zijn een luxeproduct, geen maatschappelijk belang;
- Gezondheid gaat voor economisch belang;
- Het is niet duidelijk welke bestrijdingsmiddelen mogelijk risicovol zijn, dus volledig verbod is op zijn plaats.

Verweer telers

- Voorzorgsbeginsel wordt al toegepast bij toelating van de bestrijdingsmiddelen;
- Niet de rol van de rechter om in te grijpen, maar van wetgever en de toelatingsautoriteit (Ctgb);
- Verbod leidt tot rechtsonzekerheid;
- Verbod leidt tot onmogelijkheid voedselgewassen te telen;
- Uit onderzoek blijkt dat omwonenden niet ongezonder zijn;
- Tonnen aan schade.

(Voorlopige) uitkomsten

- Dwingeloo → rechtbank volledig verbod, hof gedeeltelijk verbod
- Diever → teler heeft na dagvaarding afgezien van lelieteelt
- Noordwolde → teler heeft na dagvaarding afgezien van lelieteelt
- Sevenum → volledig verbod opgelegd door rechtbank, hoger beroep loopt
- St Michielsgestel → gedeeltelijk verbod opgelegd door rechtbank
- Uden → verbod afgewezen

(+ nog talloze zaken die zijn geschikt na gesprek met teler)

Rechtbank Limburg 8 mei 2024, ECLI:NL:RBLIM:2024:2330

- *Naar het oordeel van de voorzieningenrechter is het feit dat de gewasbeschermingsmiddelen zijn toegelaten door de EFSA en het Ctgb dan ook onvoldoende om aan te nemen dat er geen risico op neurodegeneratieve ziektes voor omwonenden of ontwikkelingsstoornissen bij hun kinderen bestaat. Het standpunt van de teler dat de middelen zijn toegelaten en dus veilig zijn, gaat niet op.*
- *De voorzieningenrechter is met de omwonenden van oordeel dat niet alleen voor de overheid maar ook voor de voorzieningenrechter in kort geding ruimte bestaat om op grond van het voorzorgsbeginsel het gebruik van al toegelaten gewasbeschermingsmiddelen in bepaalde gevallen en onder bepaalde omstandigheden te verbieden of te beperken.*
- *Hoewel niet bekend is bij welke mate van blootstelling aan de gewasbeschermingsmiddelen de schadelijke effecten kunnen optreden, is in ieder geval wel aannemelijk dat in de lelieteelt de mate van blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen voor de omwonenden aanmerkelijk groter is dan bij de teelt van andere gewassen.*
- *De voorzieningenrechter is van oordeel dat het commerciële belang van de teler gelet op het risico voor de omwonenden op ernstige gezondheidsschade dient te wijken voor de belangen van de omwonenden. Daar komt bij dat de teler de akker wel kan gebruiken voor andere minder belastende teelten.*

Overheid aan zet?

Minister Adema wil maatregelen tegen 'giftige' lelieteelt (en in Overijssel rommelt het ook)

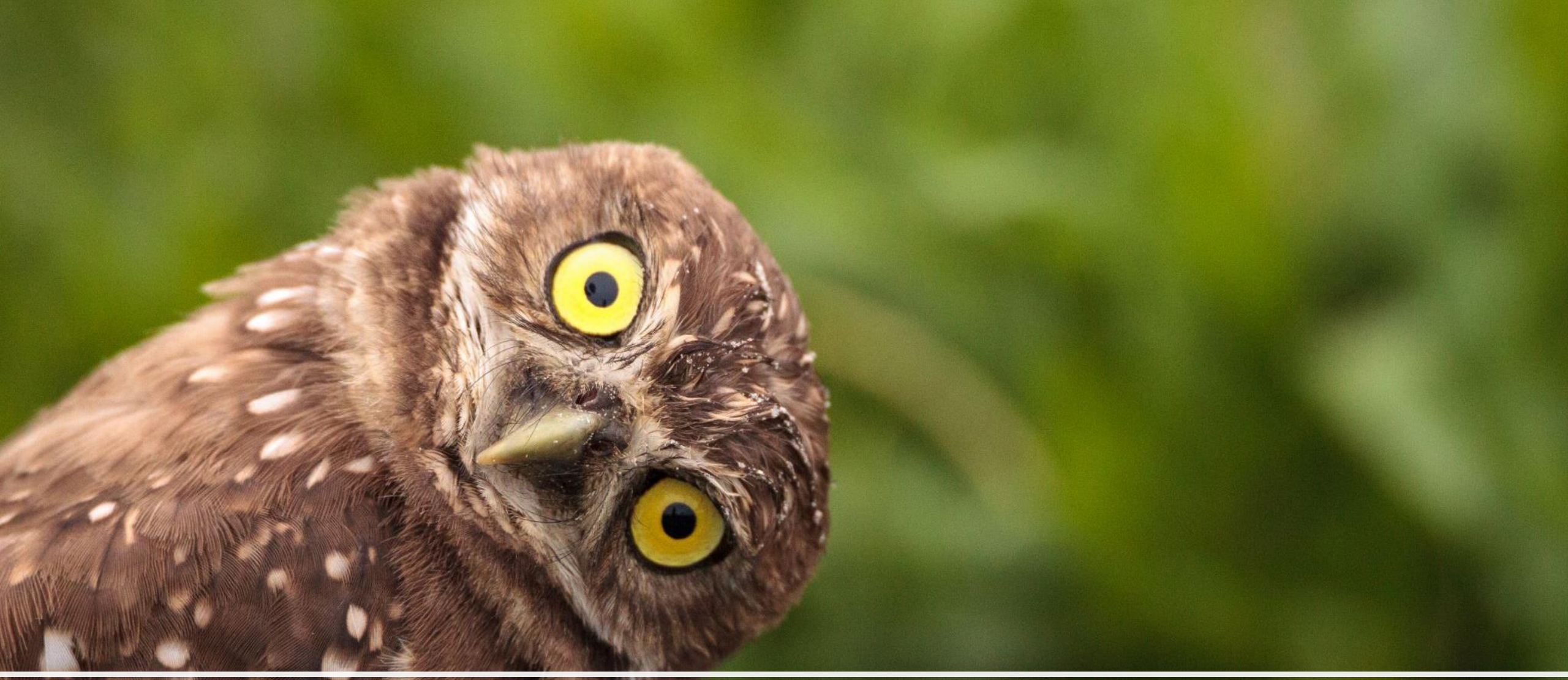
"Het onderzoek bekijkt in de eerste plaats hoe de uitbreiding van het lelieareaal in Nederland kan worden beperkt. Daarnaast wordt onderzocht of er alternatieven zijn voor de meestgebruikte middelen in de lelieteelt en hoe het gebruik van deze alternatieven kan worden verplicht. In het onderzoek wordt ook meegenomen welke maatregelen gemeenten kunnen treffen om de teelt van lelies in de buurt van scholen en woonwijken te beperken."

Of doorgaan tot de hoogste rechter?

- Zaak Sevenum nu bij Hof Den Bosch;
- Zitting in eerste kwartaal 2025;
- Daarna: Hoge Raad of Hof van Justitie?

Vragen?